

Frode Ohr og Nils Henrik Solum:

Frode Ohr er forsker ved Møreforskning Molde og Nils Henrik Solum er doktorgradsstipendiat på Handelshøyskolen BI

Rike spillere i fattige klubber

Ikke sjelden hører man beklagelser over det ekstreme lønnsnivået innen idrett generelt og fotball spesielt. Hvorfor er det slik at noen få fotballspillere, i nasjonal og internasjonal sammenheng, skal kunne heve årslønner som andre må bruke flere ti-år på å tjene? Hvorfor stiger lønningene til fotballspillerne, mens klubbøkonomien raseres?

Fotball er både pengenes kamp og underholdning, og fotballen vil bestå fordi folk vil ha underholdning. Toppfotball dreier seg mer og mer om budsjetter og forventninger - og de store pengene oppnår man i de største markedene der etterspørselen etter fotballproduktet er størst. Stjernedyrkelsen av fotballspillere antar de samme trekk som man har i filmindustrien i USA. Stjernenes lønn tilpasser seg pengestrømmene fra sponsorer og media. Det samlede underskuddet i Tippeligaens klubber og tilhørende aksjeselskaper i fjor var på 32 millioner kroner. Sammen med sviktende transferinntekter, er økte lønnskostnader den viktigste årsaken til denne utviklinga. I dag går ca 60% av omsetningen i Tippeligaen til lønn, og denne andelen har vært økende de siste årene.

Tilbud og etterspørsel

Spørsmålet om fotballspilleres inntekt er neppe basert på realistiske ideer om lønnsdannelse i et regulert arbeidsmarked. I stedet bunner det nok i en forvirring omkring fotball som et kollektivt gode og som yrkesutøvelse. Denne misoppfatningen gjelder først og fremst lagidrett. Man hører sjelden en golf- eller tennistrener si at 'deres' utøvere tjener for mye. En golfspiller som vinner en pengepremie etter å ha oppnådd en god plassering, anses som regel å ha fått som fortjent. Enklest er det å se likheten innen annen underholdningsindustri som f. eks. musikk. Om en musiker oppnår kommersiell suksess er det fordi mange nok har ønsket å kjøpe produktet; det er med andre ord en slags avtale direkte mellom produsent og konsument.

Forhandlingsmakt

Men når det gjelder lagspillere blir det mer problematisk å tydeliggjøre deres direkte bidrag til suksess. Sett i forhold til fotballspilleres lønnsnivå, er det likevel to momenter som er viktige. Det ene er lønnsdannelsesmekanismene i bransjen. I Norge er det slik at etablering av profesjonell fotball fant sted samtidig som fotballnæringen internasjonalt var gjenstand for en kraftig deregulering av lønnsregulerende ordninger. Mer og mer av forhandlingsmakten er blitt overført fra klubb og klubbeier til spillerne selv. Det andre er klubbens inntektsnivåer og forholdet mellom inntekter og investering i produksjonsmidler. Norsk toppfotball har mangedoblet inntjeningen de siste årene og i denne "næringen" er spillerne de viktigste produksjonsmidlene .

Ledelsesutfordring

Økte inntekter gjenspeiles derfor i økte lønninger, særlig hvis spillerne besitter en spesialkompetanse det er vanskelig og/eller dyrt å erstatte. Dette er velkjente fenomener i dagens 'kunnskapsøkonomi'; kontrollen over produksjonsmidlene gir kontroll over verdiskapningen. For å få den kontrollen har nok flere overambisjose klubbledere satsset langt mer enn det klubbøkonomien tilsier, og i ettertid skjøvet en del av de økonomiske problemene over på "grådige" spillere. Det blir for enkelt. Spillerlønn er en ledelsesutfordring! Etter vårt syn tjener en fotballspiller ikke for mye på sin idrett, så lenge noen er villige til å betale for hans tjenester; på samme måte som for musikere eller ansatte i alle andre bransjer.

Individuell monopolisering

Men nivået på spillerlønninger skapes ikke bare av etterspørselen. Minst like viktig er tilbudet. Det er faktisk svært få individer som har medfødte fysiske forutsetninger og ferdigheter til å kunne bli en toppspiller. I tillegg må en person med slike evner "fanges" opp i et utviklingsmiljø som kan bringe han fram til elitenivå. Dermed er tilbudet av arbeidskraft allerede lite, og faktisk synkende etter hvert som prestasjonskravene øker. Etterspørselen etter toppspillere og de største talentene blant de beste klubbene er derimot økende. En slik kombinasjon vil, enkelt sagt, gi en økende grad av individuell monopolisering i arbeidsmarkedet for de beste fotballspillerne, og lønningene stiger i været. Dette poenget forklarer kanskje også hvorfor folk i "vanlige" yrker tjener forholdsmessig lite, mens fotballspillere på toppnivå tjener mye mer. Det er relativt vanskeligere å erstatte en arbeidstaker jo mer spesialisert kompetanse som kreves. Mens de fleste stillinger har en rekke kompetente søkere som konkurrerer om jobben, er andelen individer som tilfredsstiller "jobbkravene" i fotballmarkedet selvsagt mye mindre; vi snakker sannsynligvis om promiller av populasjonen. Med andre ord; det er antagelig lettere for en arbeidsgiver å finne utdannede og kvalifiserte arbeidstakere (som for eksempel lærere) enn å finne en midtstopper som kan erstatte Erik Hoftun.